

HET HOUT BLAD

maart 2010 • jaargang 22 • nummer 2

DE NIEUWE STIJL

DE VIER SEIZOENEN APELDOORN

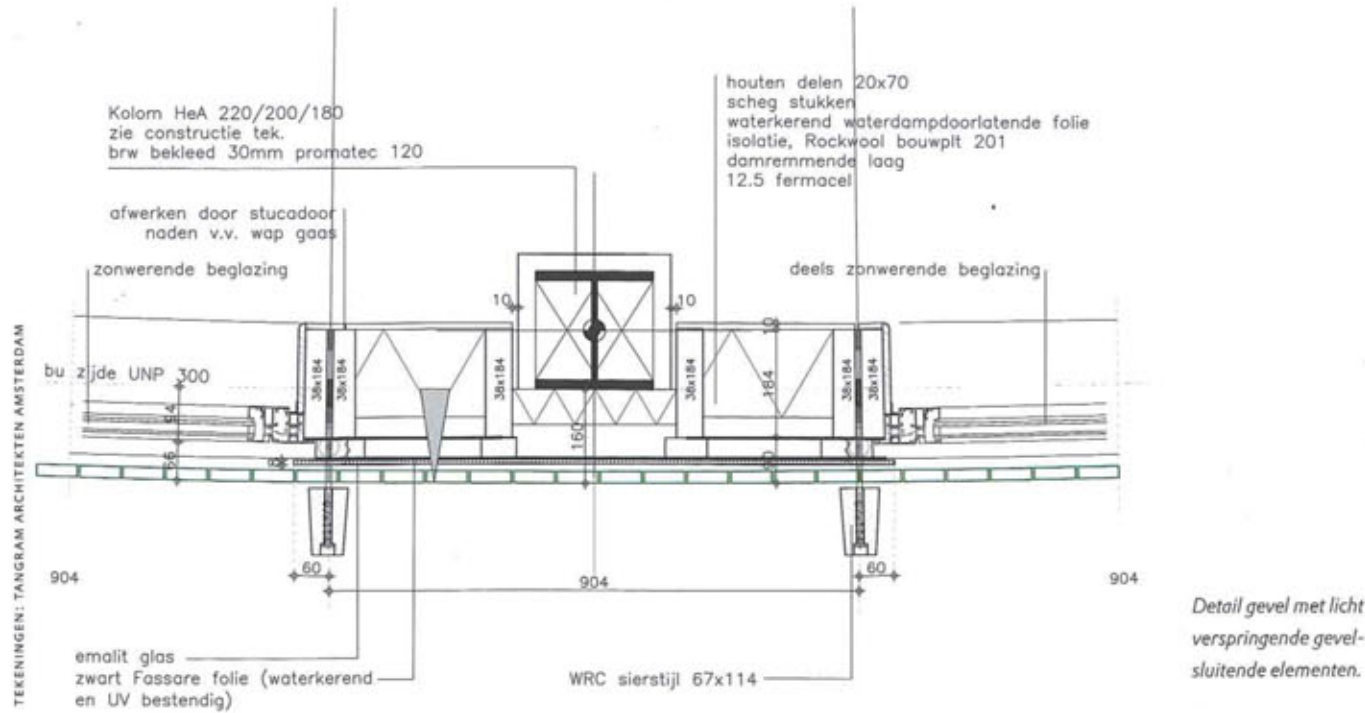

Hoge gebouwen trekken meestal alle aandacht naar zich toe. Het omgekeerde is het geval aan de Laan van Orden in Apeldoorn, waar vier woontorens ten hemel rijzen boven bescheiden laagbouw. De oplossing van dit raadsel heeft alles te maken met het gevelbeeld.

Het gebeurt maar zelden dat een architectenbureau terughoudend tegenover een opgave staat. Het overkwam Bart Mispelblom Beyer en Charlotte ten Dijke van TANGRAM Architecten uit Amsterdam, toen ze van woningstichting De Goede Woning de opdracht kregen voor een woningbouwproject in Orden, een wijk in zuidwest-Apeldoorn. Op de bewuste locatie aan de Laan van Orden

stond namelijk de Opstandingskerk (1966), een vriendelijk Nederlands Hervormd godshuis dat letterlijk en figuurlijk het hoogtepunt van de buurt vormde. Niet alleen trok het met z'n slanke toren het woonkwartier met voornamelijk nederbebouwing uit z'n anonimiteit, maar ook was het de enige samenkomstruimte op ieders steenworp afstand.

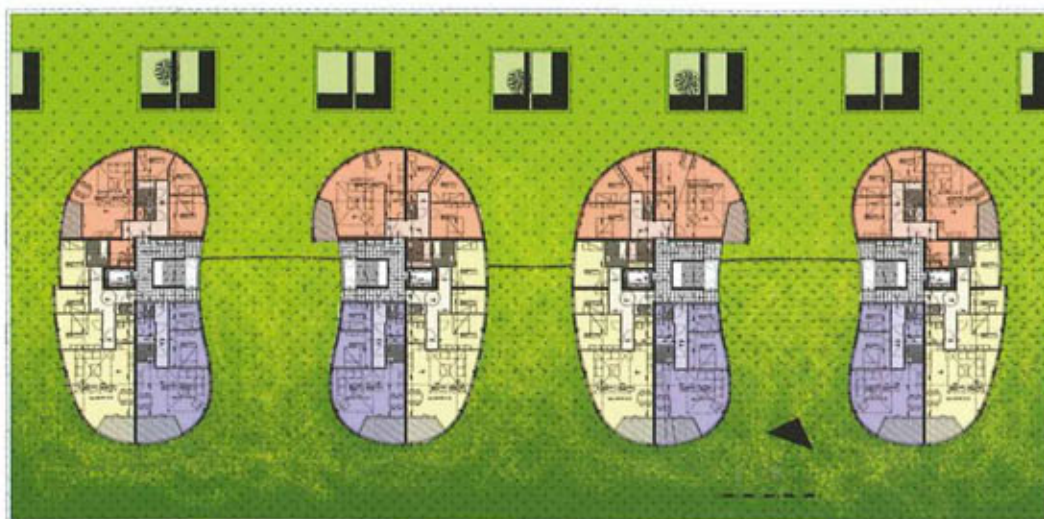

Tussen de torens is de lange corridor open, zodat er volop zicht naar buiten is: een opgesloten gevoel mag niet voorkomen.

Door de halven van patiowoningen en penthouses ontstaat een schitterende verschuiving in het volume.

Plattegronden 2e t/m
5e verdieping.

Mispelblom Beyer: 'Het was een leuk ding met een prachtige, hoge betonnen glas-in-loodwand. Maar door er appartementen in onder te brengen, verniel je gewoon de ruimte.' Sinds 1999 vonden er toch al geen diensten meer plaats, zodat hij in 2006 roemloos werd gesloopt. De woningstichting, die niet De Goede Herder heet, had de minikathedraal voor €1,- aangekocht.

Oorlog Orden wordt gekenmerkt door beperkte jaren 1960-bouw (rijtjeshuizen, galerijflats), met wat strooisel van jaren 1930-woningen ertussendoor en een enkel modern bouw-maar-raakgeval. Het vele groen verdoezelt deze architectuur van de koude grond, zeker voor de bewoners van wie de meesten er al heel lang en naar volle tevredenheid hun ankers hebben liggen. De verbinding met Apeldoorn-Centrum is goed en in een paar bochten ben je op de snelweg de stad uit. Hoewel de Opstandingskerk geliefd was, bleven protesten tegen sloop uit, evenals tegen de geplande torens. 'Dat wordt oorlog, dacht ik. Vaak wordt er eindeloos geprocedeerd door omwonenden tot de nekslag erop volgt. Hier is alles rimpelloos en in grote openheid verlopen, van voorfase tot en met de bouw. De vooral oudere mensen die de vijf bijeenkomsten bezochten, vonden het alleen maar mooi en interessant.' Ook de samenwerking met opdrachtgever De Goede Woning ('een woningbouwvereniging die echt durft') en de stad Apeldoorn via stedenbouwkundige Ed van Gent en hoofd dienst Stadsontwikkeling Albert Fien verliep 'zeer inspirerend'.

Lamelstructuur In de aanvang was er geen duidelijk plan van eisen dan alleen dat er 80-90 woningen moesten komen. Dat was voor de corporatie financieel haalbaar. Even dacht het architectenbureau, met referentie aan de kerk, er nog aan in de nieuwbouw buurtfuncties op te nemen, maar dat idee sneuvelde. Er lag het probleem voor dat reeksen wooneenheden op een beperkt oppervlak hun plaats moesten vinden. Dat kon slechts leiden tot een reusachtig gestapeld bouwvolume, tot afgrijzen van de direct omwonenden. TANGRAM is echter een meester in puzzelen en verdichten, waarvan een helder resultaat - of in architectuurtermen een transparant 3D-beeld - altijd de vrucht is. Een aantal principes over situering en uiterlijk werd op een rijtje gezet. De stedenbouwkundige opzet van Orden is orthogonaal van karakter, noord-zuid gericht. 'Dat is destijds heel goed bedacht, en dat wilden we handhaven. Door het gebouw op te knippen in vieren paste het in de lamelstructuur van de buurt.'

Opponerende paren Zo ontstonden tevens doorzichten met de zon mee, niet alleen voor de omwonenden, maar ook voor de bewoners zelf. Dat laatste is uiterst subtiel bewerkstelligd door de torens een ellipsvorm te geven, een geweldige vondst die ze bovendien tot prachtige verschijningen maakt. 'De ruimte ertussen moet je niet opvullen, dat maakt het heel nauw en naar.' Meer precies zijn ze boonvormig. In opposierende paren opgesteld wijken de twee stellen aan de binnenzijde hoffelijk voor elkaar terug, opdat beider bewoners een betere doorkijk naar de zon hebben. Voor een optimaal zicht hebben de twee binnenste torens, die misschien wat opgesloten zijn, bovendien aan de zonloze noordkant een scherp kantige uitstulping. TANGRAM ontwerpt voor mensen.

Schitterende verschuiving In de soort woningen is eveneens gevarieerd. In het complex zijn op inventieve wijze een dubbele parkeergarage (112 auto's), bergingen, twaalf half ondergrondse patiowoningen, 68 appartementen (drie verschillende per verdieping) en vier penthouses half bovenop geknutseld. Door de halven van

'ONCONVENTIONEEL GEVORMD,
CONVENTIONEEL GEBOUWD'

patiowoningen en penthouses ontstaat een schitterende verschuiving in de vier volumes, waardoor het aantal verdiepingen moeilijk te tellen is (het zijn er zes). 'Het was niettemin een enorm gezoek met volumes en afmetingen om alles passend te krijgen.' De aannemer bleek een constructieve en geduldige partij, de ronde vorm, altijd moeilijker te realiseren, deed hem niet fronsen. 'Nikkels is een heerlijk ouderwetse bouwer die meedacht en niet alleen op de kosten wees. Je hebt er die werkelijk alles tot in onderdelen ter discussie stellen.' Waarbij niet kwaliteit, maar geld het leidend beginsel is.

Welbewuste symmetrie De appartementenschakeling staat op een van zuid naar noord oplopend maaiveld of grasdak tussen de straten Laan van Orden (zuid), Romeinenlaan (west), Kimbren- (noord) en Teutonenstraat (oost). Aan de noordzijde gaan onder de landschapstapeling de grondgebonden patiowoningen schuil. Om ook hierin zon en licht te vangen, hebben ze aan de zij- of bovenkant diepe insnijdingen die half onder de grond eindigen; aan straat hebben ze grote ramen. De huizen vormen in hoogte een welbewuste symmetrie met de twee woningblokken aan de overkant, voor het uitzicht der bewoners daarvan. De woonkeuken ligt

Om ook in de patiowoningen zon en licht te vangen, hebben ze diepe insnijdingen die half onder de grond eindigen.

De torens wijken per paar voor elkaar terug, opdat bewoners een beter zicht naar de zon hebben. De twee binnenste hebben daarvoor zelfs een scherpkantige uitstulping.

De patiowoningen zijn opgenomen in de landschapstapeling.

1,5 verdieping hoog aan de Kimbrenstraat. Via een trapje naar beneden bereik je de woonkamer aan de patio en twee slaapkamers. Aanvankelijk waren ze bedoeld voor ouderen, maar het zijn grif van de hand gaande starterswoningen geworden. Het hele project was eigenlijk voor de huur bedoeld. Dat bleek echter financieel niet haalbaar: twee torens zijn nu nog huur.

Sint-Pieter De gevels van de patiowoningen, met meranti kozijnen, zijn uitgevoerd in antracietkleurig baksteen. In dit materiaal is ook de rest van het grasdak in trapsgewijze lijnen gevat, met verticale accenten beige western red cedar aan de west- en oostzijde. De deuren van de bergingen hier zijn eveneens met verticaal western red cedar bekleed. Het zijn subtiele verwijzingen naar de gelijkkleurige gevels, die het geheel tot eenheid brengen. Aan deze oost- en westkant zitten bovendien de entrees. Een corridor in kleurig rood verbindt beide in een lange rechte streep. Tussen de torens is hij open, zodat er over het maaiveld volop zicht naar buiten is. Ook dit is een typische TANGRAM-oplossing: een opgesloten gevoel mag niet voorkomen. Datzelfde geldt voor de ordening van de lange gang. 'Die is zo gedaan, dat je tegen het perspectief inkijkt, waardoor de uitgang dichtbij lijkt. Dat effect zie je ook in de Sint-Pieter in Rome.'

Verrijkingen Je moet goed kijken wat nu precies het geheim van de beige torens is. Schoon is het trefwoord. Ze zijn slank, mooi van vorm, perfect gedetailleerd, en ze stralen een weldadige rust uit. Bij alle streng gepuzzel weet TANGRAM altijd verrijkingen aan te brengen: de onderste woningen springen in. De Goede Woning wilde er eigenlijk nog een etage op, maar dat zou naar Mispelblom Beyers oordeel een verdieping te ver zijn. Dat zou het zorgvuldig gecomponeerde beeld vernietigen. De halve bovenste verdieping is heel gemaakt met een zwierig oplopende 'doorvalbeveiliging', een rudimentaire western red cedar railing waarin de gevelstijlen hun eindpunt vinden. Nu had die door bezuinigingen toch al een louter esthetisch karakter, omdat de erg grote penthouses een erg klein dakterras hebben: tegels zijn duur-

der, dus is het dak grotendeels moeilijk begaanbaar begrind. Terwijl, de hoofdfunctie van grind - je hoort wie er aankomt - is hier toch geenszins van toepassing.

Verbazend effect Dé vondst, die alle mysterie opheft, zijn de western red cedar stijlen (67 x 114 mm) die op de verticale open gevelbekleding zitten. Daarmee worden twee problemen in één klap opgelost. Ronde vormen zijn moeilijk te maken en ook duur. Omdat de gevels niet-dragend zijn - het complex is in beton en kanaalplaten opgetrokken -, konden ze worden ingevuld met houtskelbouwwanden, bestaande uit glas, aluminium kozijnen en western red cedar borstweringen. De gevelsluitende elementen zijn gefacetteerd oftewel licht verspringend rondgezet, waarbij op de knikken de stijlen zijn bevestigd. Het verbazende effect hiervan is dat er toch een vloeiend rond beeld ontstaat. Daarenboven is de regenwaterafvoer achter de stijlen weggewerkt, waardoor lelijke waterslagen ontbreken en de gevels er ongelooflijk strak én schoon uitzien. 'Onconventioneel gevormd, conventioneel gebouwd.' Minpunt is wel dat de schuifpuien uit de appartementen zijn wegbezuinigd, een kortzichtige beslissing met een decennialange frustratie: de bewoners ontberen direct contact met buiten.

Nieuwe standaard De genagelde gevelbekleding (75 x 125 mm) is brandvertragend behandeld volgens het SafeWood-procedé van Foreco te Dalfsen, waardoor het voldoet aan de vereiste brandvoortplantingsklasse B. Hierop heeft Foreco een beige Woodstain gezet. 'Ik vind dat prachtig, die abstractie van dat lichte lazuur eroverheen, waarbij ook de tekening van het hout goed zichtbaar blijft.' De geveldelen zijn demontabel, wat eventueel onderhoud op termijn vergemakkelijkt. Het ontwerpproces heeft met name voor de gevel tot een fantastisch resultaat geleid. Alsof hij zichzelf heeft verrast, besluit Mispelblom Beyer: 'Het is haast niet voor te stellen dat dit woningbouw is. Zo is het nog niet eerder gedaan. We hebben gewoon een nieuwe standaard voor de gevel ontwikkeld.'

HANS DE GROOT

Locatie: Laan van Orden, Apeldoorn. **Opdrachtgever:** Woningstichting De Goede Woning Apeldoorn (degoedewoning.nl) **Ontwerp:** TANGRAM Architecten Amsterdam (tangramarchitecten.nl); Bart Mispelblom Beyer, Charlotte ten Dijke; Coos Boekling, Ton de Lange, Remko de Jong **Constructeur:** Van Rossum Raadgevende Ingenieurs Amsterdam (vanrossumbv.nl) **Bouwfysica/brandveiligheid:** LBP Sight Nieuwegein (lbp.nl) **Aannemer:** Nikkels Bouwbedrijf Twello (nikkels.nl) **Hsb-gevels:** (opgeheven:) Kingma Bouw Lelystad (kingmabouw.com) **Leverancier/behandeling western red cedar:** Foreco Dalfsen (foreco.nl) **Meranti kozijnen:** Timmerfabriek Gebr. Mekenkamp Raalte (mekenkamp.nl) **Bouwperiode:** Mei 2007 - juni 2009 **Bouwkosten:** € 12,5 miljoen (incl. installaties, excl. btw)